

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ СЕРЕД АБІТУРІЄНТІВ ЩОДО ВИБОРУ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Артем'єв В. О., Горбенко О. В., Хомко І. Г.
Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. Узагальнено дані науково-методичної літератури, які пов'язані з проблемами в системі підготовки, пере- підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері фізичної культури та спорту. Науково обґрунтовано механізм управління професійно-орієнтаційною роботою у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю та встановлені її основні взаємопов'язані та взаємодіючі компоненти. Визначено проблеми впровадження механізму проведення професійно-орієнтаційної роботи серед абітурієнтів у сфері фізичної культури і спорту, як невід'ємної частини системи підготовки фізкультурних кадрів. Представлено організаційну структуру Центру професійно-орієнтаційної роботи у вищому навчальному закладі фізкультурного профілю України та розроблено загальне положення про його роботу щодо вдосконалення механізму впровадження системи професійно-орієнтаційної роботи серед абітурієнтів у сфері фізичної культури та спорту.

Ключові слова: професійно-орієнтаційна робота, професія, навчальні заклади фізкультурного профілю, організаційна структура, положення.

Аннотация. Артемьев В. А., Горбенко А. В., Хомко И. Г. Совершенствование механизма профессионально-ориентационной работы среди абитуриентов относительно выбора будущей профессии в сфере физической культуры и спорта. Обобщены данные научно-методической литературы, связанные с проблемами в системе подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров в сфере физической культуры и спорта. Научно обоснован механизм управления профессионально-ориентационной работой в высших учебных заведениях физкультурного профиля, установлены основные взаимосвязанные и взаимодействующие компоненты. Определены проблемы внедрения механизма проведения профессионально-ориентационной работы среди абитуриентов в сфере физической культуры и спорта, как неотъемлемой части в системе подготовки физкультурных кадров. Авторами представлена организационная структура Центра профессионально-ориентационной работы в институте высшего образования спорта типа в Украине и разработано общее положение о его работе относительно совершенствования механизма внедрения системы профессионально-ориентационной работы среди абитуриентов в сфере физической культуры и спорта.

Ключевые слова: профессионально-ориентационная работа, профессия, учебные заведения физкультурного профиля, организационная структура, положения.

Abstract. Artemiev V., Horbenko A., Khomko I. Improvement of professionally-orientational work mechanism among university entrants concerning their future profession choice in the field of physical training and culture. Data of scientific-methodical literature that is linked with the problems in the system preparation, retraining and refresher training of the personnel in the field of physical culture and sport are generalized. Professionally-orientational work in institute of higher education of sports type control mechanism is scientifically grounded and its main interrelated and interacting components are defined. Problems of professionally-orientational work mechanism introduction among university entrants in the field of physical culture and sport are defined as an integral part in the system of sports personnel preparation. An organizational structure of the professionally-orientational work center in institute of higher education of sports type in Ukraine is presented and general position of its work concerning improvement of professionally-orientational work mechanism introduction among university entrants in the field of physical culture and sport is developed.

Key words: professionally-orientational work, profession, educational institutions of sports type, organizational structure, positions.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» визначено, що одним із показників стану розвитку фізичної культури і спорту (ФКІС) є забезпечення фізкультурними кадрами, у зв'язку з цим у межах своїх повноважень Центральний орган виконавчої влади у сфері фізичної культури та спорту бере участь у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації кадрів, визначенні пріоритетних напрямків наукових досліджень і проведенні науково-дослідної роботи у цій сфері [3; 4]. Система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фізкультурних кадрів має свою організаційну структуру з її структурними елементами та окремими функціональними обов'язками. Так, професійно-орієнтаційна робота є первинною та невід'ємною частиною у системі підготовки кадрів галузі ФКІС [5; 6].

У системі вищої освіти у галузі ФКІС існує проблема, пов'язана з недосконалістю впровадження механізму проведення професійно-орієнтаційної роботи (ПОР), що потребує наукового переосмислення. Результатом цього має бути впровадження в освітню практику нового змісту навчально-виховної роботи з абітурієнтами [8; 10]. Разом зі здобуттям за-

гальноосвітніх знань є нагальна потреба послідовно готувати студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) до професійної діяльності, яка відповідатиме їх особистісним якостям і одночасно підтримуватиметься державними й регіональними соціально-економічними програмами, що надасть можливість молоді через кваліфіковану працю одержувати винагороду для задоволення своїх потреб [1; 7; 9].

Зв'язок теми з важливими науковими та практичними планами. Дослідження виконано відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. за темою 1.7. «Теоретико-методологічні та прикладні аспекти застосування інноваційних технологій у спортивному менеджменті».

Метою нашого дослідження є обґрунтування та вдосконалення механізму ПОР серед абітурієнтів щодо вибору майбутньої професії в галузі фізичної культури та спорту.

Для досягнення поставленої мети визначили наступні **завдання**:

1. Визначити організаційну структуру Центру ПОР з абітурієнтами ВНЗ фізкультурного профілю України.
2. Розробити положення Центру ПОР у ВНЗ фіз-

культурного профілю.

Виклад основного матеріалу. Механізм управління ПОР у ВНЗ фізкультурного профілю – це сукупність організаційно-управлінських, науково-методичних, соціально-економічних компонентів, які забезпечують погоджене, взаємопов'язане та взаємодіюче функціонування усіх структурних підрозділів самого ВНЗ з метою якісної підготовки фізкультурних кадрів [1; 2]. Для впровадження чіткої системи організації, координації ПОР у ВНЗ фізкультурного профілю, нами було визначено організаційну структуру Центру професійно-орієнтаційної роботи у вищому навчальному закладі фізкультурного профілю (рисунок).

На підставі організаційної структури нами було розроблено та обґрунтовано Положення про роботу Центру ПОР у ВНЗ фізкультурного профілю. Основною метою розробки Положення є науково обґрунтований опис механізму управління центром ПОР ВНЗ у галузі фізичної культури і спорту.

Положення про Центр ПОР у ВНЗ фізкультурного профілю – це основний нормативний документ, який відображає професійну спрямованість центру, встановлює мету та основні завдання його роботи, регламентує діяльність кожного із підрозділів, встановлює функції, права та обов'язки співробітників. Термін дії положення про центр ПОР встановлюється при його затвердженні керівництвом ВНЗ фізкультурного профілю.

Центр ПОР перебуває на балансі ВНЗ фізкультурного профілю та входить до його складу, є структурним підрозділом, який підпорядковується безпосередньо вченій раді, без статусу юридичної особи. Діяльність центру ПОР регламентується Статутом ВНЗ та даним Положенням.

Основною метою Центру є вдосконалення системи професійно-орієнтаційної роботи щодо надання вищим навчальним закладом якісних професійно-орієнтаційних послуг абітурієнтам при виборі майбутньої професії.

Головними завданнями центру є:

- розробка навчально-методичних планів у вищому навчальному закладі щодо проведення професійно-орієнтаційної роботи з майбутніми абітурієнтами та їх батьками;
- координація усіх структурних підрозділів ВНЗ щодо виконання плану проведення ПОР протягом року;
- впровадження науково-обґрунтованих підходів щодо вдосконалення форм ПОР, враховуючи специфіку майбутньої професії, яка забезпечує якісну науково-методичну допомогу абітурієнтам та їх батькам;
- організація й проведення семінарів та тренінгів щодо підвищення кваліфікації викладачів спеціалізованих кафедр у наданні професійно-консультативних послуг;
- організація та проведення професійно-орієнтаційних заходів щодо залучення майбутніх абітурієнтів у ВНЗ за відповідними напрямками підготовки;
- організація агітаційної та інформаційної діяльності серед абітурієнтів у закладах освіти та фізкультурно-спортивних організаціях;
- організація та постійна підтримка зовнішніх зв'язків з державними, громадськими та комерційними установами.

Центр розробляє план роботи про діяльність на рік, який затверджується ректором ВНЗ, та не менше одного разу на рік звітує про виконану роботу на вченій раді. Центр може бути реорганізований, перейменованний або ліквідований за рішенням вченої ради та за наказом ректора. Відповідальним за роботу центру є директор, який призначається на цю посаду ректором ВНЗ. Відповідальність за виконання окремих видів робіт центру згідно з цим Положенням, посадовими інструкціями та прийнятим у центрі розподілом повноважень покладається на співробітників центру.

Відповідно до організаційної структури до складу центру входять – директор центру, заступник дирек-

Рис. Організаційна структура Центру ПОР у ВНЗ фізкультурного профілю

тора центру, начальник інформаційно-консультативного відділу, начальник відділу зв'язків з державними, громадськими та приватними установами, начальник професійно-діагностичного відділу (див. рисунок). До функціональних обов'язків директора центру відноситься – дотримання даного Положення центру та Статуту ВНЗ; виконання рішень вченої ради та наказів ректора ВНЗ щодо проведення ПОР; підтримка постійного зв'язку з державними органами управління освіти і науки, фізичної культури і спорту та з іншими організаціями; здійснення загального керівництва роботою центру ПОР ВНЗ. Заступник директора призначається на посаду ректором ВНЗ, здійснює обов'язки директора за його відсутністю, контролює та координує діяльність відділів центру.

Основною метою інформаційно-консультативного відділу є надання якісних інформаційно-консультативних послуг абітурієнтам та їх батькам з урахуванням нових інформативно-комунікативних технологій різних форм застосування. Начальник відділу призначається на посаду ректором ВНЗ за рекомендацією директора центру; здійснює координацію та контроль роботи відділу з виконання заходів згідно з планом роботи центру щодо надання інформаційно-консультативних послуг усіма структурними підрозділами ВНЗ.

Основною діяльністю відділу є:

- надання інформаційних послуг майбутнім абітурієнтам та їх батькам щодо стану на ринку праці у сфері фізичної культури і спорту;
- розробка та впровадження анкетних листів з метою моніторингу контингенту абітурієнтів;
- проведення консультативних заходів щодо виявлення в абітурієнтів професійних інтересів, намірів та мотивації до відповідної діяльності;
- організація та проведення агітаційних та пропагандистських заходів щодо професійної діяльності у галузі фізичної культури і спорту.

Основною діяльністю відділу зв'язків з державними, громадськими та приватними установами є:

- підтримка постійного зв'язку зі службами засобів масової інформації;
- укладення договорів з державними органами управління освіти і науки, фізичної культури і спорту, закладами освіти та фізкультурно-спортивними організаціями;
- спільна робота відділу зі спортивним клубом ВНЗ щодо проведення ПОР у рамках спортивних свят, показових виступів та змагань.

Начальник відділу призначається на посаду ректором ВНЗ за рекомендацією директора центру; здійснює координацію та контроль роботи відділу за виконанням заходів згідно з планом роботи центру щодо підтримки зв'язку з державними, громадськими та приватними установами міста; розробляє та оптимізує шляхи впровадження різних форм ПОР ВНЗ фізкультурного профілю у державні, громадські та приватні установи міста.

Основною метою професійно-діагностичного відділу є проведення науково обґрунтованих професійно-орієнтаційних заходів, що мають за мету відбір абітурієнтів, які з найбільшою вірогідністю у подальшому зможуть успішно опанувати професію та виконувати пов'язані з нею трудові обов'язки у сфері фізичної культури і спорту. Начальник відділу призначається на посаду ректором ВНЗ за рекомендацією

директора центру; координує та контролює роботу відділу з виконання заходів за планом роботи центру щодо проведення професійного набору абітурієнтів до ВНЗ.

Основною діяльністю цього відділу є:

- координація роботи спеціалізованих кафедр ВНЗ з Державним центром зайнятості міста з метою обміну досвідом та консультативної допомоги щодо якісного проведення ПОР;
- координація спільної роботи спеціалізованих кафедр ВНЗ з метою визначення індивідуальних та професійних можливостей кожного абітурієнта, які пов'язані з отриманням майбутньої професії;
- впровадження роботи практичного психолога з метою виявлення мотивації майбутнього абітурієнта щодо вибору професії.

Законодавче, нормативно-правове забезпечення та діловодство при здійсненні управління Центром професійно-орієнтаційної роботи здійснюється на підставі Закону України «Про фізичну культуру та спорт», Національної доктрини розвитку фізичної культури, Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», умов прийому до вищих навчальних закладів України, Положення про приймальну комісію вищого навчального закладу України, Концепції державної системи професійної орієнтації, Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається, Програми державної служби зайнятості – виконавчої дирекції фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття на 2008–2013 рр. щодо професійної орієнтації молоді, наказів ректора ВНЗ, рішень вченої ради ВНЗ, посадових інструкцій співробітників центру.

Дане Положення вступає в дію з моменту ухвалення вченою радою та затвердження ректором ВНЗ. Зміни та доповнення до даного Положення вносяться Центром ПОР та вступають у силу після затвердження ректором.

Висновки. Впровадження в загальну структуру діяльності вищих навчальних закладів фізкультурного профілю в Україні визначеної організаційної структури Центру професійно-орієнтаційної роботи та розробленого Положення про його діяльність дасть змогу:

- забезпечити цілісність системи ПОР серед абітурієнтів з метою належної та якісної координації діяльності цієї роботи у ВНЗ;
- розвивати та впроваджувати наукові розробки та науково-методичне забезпечення у сфері ПОР з абітурієнтами та у системі інформування про перспективи розвитку економіки держави з урахуванням регіональних особливостей у сфері ФКІС, та й конкретно у фізкультурно-спортивних організаціях відповідно до їх потреби у фізкультурних кадрах та рівня їх кваліфікації;
- залучати практичних фахівців державних та громадських органів управління галузі ФКІС до управління системою ПОР з метою спрямування цієї роботи з різними верствами населення на досягнення балансу між економічними та особистісними інтересами;
- виконувати основні функції у галузі ФКІС щодо кадрового забезпечення, а саме – забезпечення підготовки кадрів у сфері ФКІС, систематичне оновлення нормативної бази з питань класифікації професій та кваліфікацій.

Література:

1. Білоус П. Проблема професійної орієнтації в сучасних умовах / П. Білоус // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2005. – № 3. – С. 175–184.
2. Горбенко А. В. Аналитический подход к изучению проблемы потребности в специалистах физической культуры и спорта / А. В. Горбенко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : [Зб. наукових праць]. – Луцьк : Медіа. – 1999. – С. 133–136.
3. Горбенко А. В. Пути оптимизации деятельности органов управления физической культурой и спортом для решения кадровой проблемы // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.] – Харків : ХадІФК. – 1999. – Вип. 2. – С. 112–115.
4. Горбенко О. Проблеми кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту // Тези доповідей II Всеукр. науково-практичної конф. для студентів та аспірантів фізкультурних навчальних закладів «Фізична культура, спорт та здоров'я». – Харків : ХадІФК. – 2000. – С. 28–29.
5. Корнієнко І. Г. Сучасні аспекти вдосконалення системи професійно-орієнтаційної роботи з абітурієнтами в Україні / І. Г. Корнієнко // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.] – Харків : ХДАФК, 2008. – № 4. – С. 196–201.
6. Курчаба Т. М. Працевлаштування випускників вищого навчального закладу освіти фізкультурного профілю у період переходу до ринкових відносин : автореф. дис. к. фіз. вих. : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Т. М. Курчаба. – Луцьк : ВДУ ім. Л. Українки, 1999. – 16 с.
7. Михайличенко А. Структура системи підготовки и переподготовки специалистов / А. Михайличенко // Проф. освіта: теорія і практика. – 1996. – № 1–2. – С. 19–24.
8. Шкретий Ю. Состояние и направления совершенствования системы подготовки кадров для отрасли физическо-го воспитания и спорта в Украине / Ю. Шкретий // Тезисы докладов Междунар. конгр. «Человек в мире спорта: новые идеи, технологии, перспективы». – Том 2. – М. : Физкультура, образование и наука, 1998. – С. 492–493.
9. Шутка Г. Реалізація стандартів вищої освіти в ступеневій підготовці фізкультурних кадрів / Г. Шутка // Молода спортивна наука України. – Львів : ЛДІФК, 2000. – Випуск 4. – С. 90–91.
10. Янцур М. Науково-теоретичні основи модернізації системи професійної орієнтації учнівської молоді на сучасному етапі розвитку українського суспільства / М. Янцур // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2004. – № 6. – С. 92–101.